

Stärk funktionsrätten – gör konventionen till lag!

Snart är det val!

På följande sidor kan du läsa om vad som behöver göras för att vända den negativa utvecklingen, stärka rättigheterna och därmed skapa goda levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning och kronisk sjukdom!

Lycka till med uppdraget önskar Funktionsrätt Sverige

Innehåll

Inledning	4
Stärk funktionsrätten – gör konventionen till lag.....	5
Varför är det viktigt att agera nu?.....	5
Hur blev det så här?	6
Vad behöver göras?	7
Prioriterade åtgärder.....	7
Vinsterna med att göra Funktionsrättskonventionen till lag:.....	8
Tydliga regeringsmål för nästa mandatperiod	8
Rätten till jämlik hälsa	8
Hur blev det så här?	9
Prioriterade åtgärder.....	10
Vad blir vinsterna av positiva åtgärder?	10
Rätten till inkluderande utbildning	10
Hur blev det så här?	11
Varför krävs en förändring?.....	11
Prioriterade åtgärder.....	12
Vad blir vinsterna av positiva åtgärder?	12
Rätten till ett självbestämt liv	12
Varför krävs en förändring?.....	13
Prioriterade åtgärder.....	14
Vad blir vinsterna av positiva åtgärder?	14
Rätten till ett arbete	15
Varför krävs en förändring?.....	15
Prioriterade åtgärder.....	16
Vad blir vinsterna av positiva åtgärder?	16
Rätten till en trygg försörjning	17
Prioriterade åtgärder.....	18
Vad blir vinsterna av positiva åtgärder?	18

Inledning

Trots att Sverige ofta uppfattas som ett föregångsland inom mänskliga rättigheter uppfyller vi inte våra skyldigheter enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Funktionsrättskonventionen. Sverige ratificerade konventionen 2008, men när FN under 2024 granskade hur Sverige lever upp till konventionen bekräftades den oroande bild som civilsamhället länge varnat för, att införandet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning står stilla eller till och med går tillbaka.

Ett rikt land som Sverige borde ha goda förutsättningar att leva upp till den grundläggande principen i Agenda 2030: att ingen ska lämnas utanför. Men verkligheten visar något annat. Sverige har fortfarande en lång väg att gå innan alla är inkluderade i samhällsgemenskapen på lika villkor.

Tillgänglighet är en av de allmänna principerna i konventionen och en förutsättning för att alla ska kunna leva oberoende och delta i samhället på lika villkor. Alla offentliga miljöer, produkter och tjänster behöver redan från början utformas tillgängligt och inkluderande. Då minskar behovet av speciallösningar för olika grupper, som ofta blir både segregering och diskriminering. Det här är kärnan i universell utformning, att utforma samhället tillsammans med de som står längst ifrån, som upplever hinder i sin vardag. Att använda universell utformning när vi bygger vårt samhälle är en investering i framtiden. Det är också ett åtagande för Sverige, EU och alla stater som har valt att genomföra Funktionsrättskonventionen.

Men under de senaste åren har vi sett flera tecken på tillbakagång. Otillgängliga digitala lösningar utestänger i dag uppemot en miljon människor från att använda e-tjänster och digitala betalningar. Samtidigt har tillgänglighetskrav tagits bort i byggregler, och nya förslag inom skolpolitiken pekar mot en mer segregering utveckling. Det är bara några exempel på hur grundläggande principer om universell utformning och icke-diskriminering håller på att försvagas i praktiken.

Stärk funktionsrätten – gör konventionen till lag

Trots att Sverige ratificerat FN:s Funktionsrättskonvention för snart 18 år sedan är den fortfarande inte juridiskt bindande i svensk lag. Konventionen används inte av domstolar och myndigheter eller i lagstiftningsprocessen.

Därmed kan individer inte utkräva sina rättigheter, och nationell lagstiftning och politik står på flera punkter i konflikt med konventionens åtaganden. I praktiken innebär detta att personer som möter funktionshinder ofta utestängs från arbetsmarknaden, har sämre tillgång till trygg försörjning, jämlik hälsa och utbildning samt begränsade möjligheter till självbestämmande och full delaktighet i samhället. Rättigheter som borde vara självklara säkerställs varken i lag eller i tillämpning, och utvecklingen går snarare bakåt, i strid med konventionen. Inför valet finns en möjlighet till omtag – gör som Norge, gör frågan om Funktionsrättskonventionen som lag till en valfråga!¹

Varför är det viktigt att agera nu?

- Sverige får skarp kritik från FN för bristande implementering. Våren 2024 lyfte FN att Sverige inte verkar förstå sina åtaganden och de normer med grund i rättigheter som konventionen innebär. Civilsamhällets rapporter^{2 3} pekar på samma allvarliga brister och bidrog med konstruktiva förslag.
- Forskare pekar på bristerna redan i ratificeringen av konventionen. Det genomfördes aldrig någon detaljerad jämförelse mellan svensk lagstiftning och konventionen⁴. Bristerna i lagstiftningen gör att svenska domstolar och myndigheter inte kan utföra sin roll gentemot rättighetsbärare.
- Det nationella målet för funktionshinderspolitiken⁵ i Sverige sätter konventionen som utgångspunkt, men politiken saknar koppling till rättigheterna i konventionen och klyftorna ökar i stället för att närma sig jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning.
- Bilden som tecknas av både FN och civilsamhället visar att segregationen ökar och att rättigheterna backar och kränks systematiskt. Det görs undantag från regelverk kring

universell utformning och hinder för delaktighet, samtidigt som det sker inskränkningar av individuella stöd och rättsskydd. Sammantaget blir konsekvenserna ökad diskriminering.

- Rapporter från forskare, myndigheter, civilsamhälle och medier visar att utvecklingen leder till allvarliga konsekvenser både för individen och samhället; social ojämlikhet och utestängning blir norm, kostnader ökar för stöd och försörjning när personer inte kan delta fullt ut i samhällslivet, produktivitet förloras, belastning ökar på vården och socialförsäkringssystemet och förtroendet minskar hos befolkningen för rättssystem och statliga åtaganden.

Vi har hamnat i en återvändsgränd, om inget görs riskerar Sverige att hamna efter internationella standarder och förlora legitimitet gentemot sina åtaganden. Dessutom förlorar individer grundläggande rättigheter som borde vara garanterade och inte beroende av politisk vilja eller godtyckliga tolkningar.

Hur blev det så här?

Rättslig status

Problemet ligger i att Funktionsrättskonventionen inte är svensk lag som Europakonventionen och Barnkonventionen. Detta innebär att svenska lagar kan stå i konflikt med konventionens krav utan att individen har möjligheter att åberopa konventionen direkt i domstol. Det påverkar inte bara individers möjlighet att kräva sin rätt juridiskt, utan sänker också förtroendet för rättssäkerheten i landet.

I sin senaste kritik lyfter FN vid 44 tillfällen brister i lagstiftningen. När nya lagar ska införas i Sverige finns ingen process som tydligt analyserar att lagförslag överensstämmer med åtaganden i konventionen. Det gör att vi riskerar en ökning av ojämlikhet och luckor i lagar i förhållande till folkrättsliga åtaganden.

Genom att göra funktionsrättskonventionen till svensk lag, måste domstolar, myndigheter och lagstiftningsprocesser förhålla sig till åtaganden. Kunskapen om lagen behöver föras in i relevanta utbildningar så att vi kan stoppa den negativa utvecklingen.

Självbilden rimmar inte med verkligheten

Sveriges förhållningsätt till konventionen hänger delvis samman

med en missuppfattning. Historiskt har Sverige varit högt rankat när det gäller social välfärd och rättigheter, men på området funktionsrätt backar vi på många rättighetsområden.⁶ Dessa signaler har inte lyckats tränga in i politikens inre rum, där en självbild om Sverige som förebild på området fortfarande styr.

FN:s skarpa rekommendationer på centrala strukturella områden skapar momentum för en förändring i rätt riktning i form av en nationell handlingsplan förankrad i Funktionsrättskonventionen. I stället förhåller sig arbetet till befintliga strukturer, som saknar funktionsrättsperspektiv. Vi ser med oro på hur frågor om att åtgärda lagstiftningen förvunnit från agendan och vill påminna om att det i flera länder⁷ finns handlingsplaner som direkt kopplar till konventionen.

I EU-sammanhang har Sverige halkat efter, de ekonomiska klyftorna ökar mellan personer med funktionsnedsättning och övriga befolkningen trots att grundstrukturer och resurser ofta är starkare än i många andra medlemsländer.

Vad behöver göras?

För att rättigheterna i Funktionsrättskonventionen ska förverkligas krävs konkreta åtgärder och en tydlig handlingsplan.

För att kunna åtgärda bristerna på flera områden måste kommande regering höja statusen på konventionen och säkerställa att personer som möter funktionshinder blir rättighetsbärare och att det finns förutsättningar att utkräva rättigheter.

Prioriterade åtgärder

- **Tillsätt snarast en statlig utredning** som kartlägger och analyserar hur svensk lagstiftning och praxis stämmer överens med Funktionsrättskonventionen. Utredningen ska omfatta relevanta lagar, beslutspraxis, myndigheters och domstolars tillämpning. Civilsamhället ska inkluderas från början.
- **Utarbeta förslag** för hur konventionen kan transformeras /inkorporeras till svensk lag på liknande sätt som Barnkonventionen, så att CRPD blir juridiskt bindande.
- **Tydliggör definitioner** av begreppet funktionshinder enligt människorättsmodellen, begrepp som diskriminering, delaktighet och rimliga anpassningar.

- Säkerställ att översättning av konventionen och dess terminologi och FN:s rekommendationer är konsekvent och överensstämmer med konventionens intentioner.

Vinsterna med att göra Funktionsrättskonventionen till lag:

- **Stärkt rättssäkerhet och rättighetsperspektiv:** Om konventionen blir lag ökar kunskapen och förutsättningar att utkräva rättigheterna. Domstolar myndigheter och beslutsfattare blir skyldiga att följa konventionen när de fattar beslut, likt Barnkonventionens inkorporering där barnets bästa nu måste vägas in i konsekvensanalyser av lagförslag.
- **Sociala vinster:** Ökad inkludering leder till bättre psykisk och fysisk hälsa, minskad marginalisering, större självständighet och delaktighet, vilket också motverkar social isolering och alla dess kostnader för både individ och samhälle.
- **Ökat förtroende och legitimitet:** När staten visar att den tar internationella åtaganden på allvar stärks förtroendet från medborgare och civilsamhälle. Det visar på politisk ryggrad och stärker Sveriges roll internationellt. Dessutom skulle Sverige bidra till en hållbar utveckling.

Tydliga regeringsmål för nästa mandatperiod

- År 2030 ska Sverige ha antagit lagstiftning som erkänner Funktionsrättskonventionen som del av svensk lag och säkerställer att dess rättigheter är direkt tillämpliga i domstol.
- Inom 2 år efter lagstiftning ska en högre andel personer med funktionsnedsättning rapportera att de kunnat åberopa sina rättigheter enligt konventionen i myndighets- eller domstolsbeslut.

Rätten till jämlik hälsa

Personer med funktionsnedsättning har i genomsnitt betydligt sämre hälsa, sämre levnadsvanor^{8 9} och kortare livslängd i förhållande till den övriga befolkningen.^{10 11 12 13} 26 procent av personer med funktionsnedsättning upplever sin hälsa som dålig, jämfört med 3 procent inom övriga befolkningen¹⁴. Problem som nedsatt psykisk hälsa och dålig tandhälsa är mer än dubbelt så vanligt¹⁵. Dessutom är

personer med funktionsnedsättning i alla åldrar märkbart mer utsatta för våld^{16 17}. Även barn och unga med funktionsnedsättning uppvisar sämre självskattad hälsa^{18 19}. Detta förvärras av stora brister i elevhälsans förebyggande arbete^{20 21 22}. Konsekvenserna sträcker sig till hela familjen, då även föräldrar till barn med funktionsnedsättning har sämre hälsa och levnadsvillkor.²³

Hur blev det så här?

Funktionsnedsättningen i sig är inte liktydig med ohälsa, men blir en hälsorisk på grund av ojämlika livsvillkor. Dessa formas av samhällseliga strukturer (såsom fördomar, regelverk, lagar och traditioner) som skapar begränsat inflytande, ekonomisk otrygghet, diskriminering och bristande tillgänglighet²⁴.

Ekonomisk utsatthet driver ohälsa. Personer med funktionsnedsättning har generellt sämre ekonomi²⁵, är kraftigt överrepresenterade inom försörjningsstödet (SoL)²⁶ och löper större risk för fattigdom^{27 28}. Sjukligheten är högre i låginkomstgrupper²⁹ och 60 procent av hushåll med ekonomiskt bistånd har utgifter för läkemedel³⁰. Försämringer i högkostnadsskyddet³¹ tvingar redan utsatta att välja bort livsnödvändiga läkemedel.

Den ojämlika hälsan förvärras av brister i vården. Även om lagstiftningen på hälsoområdet över lag är god, är lagarna inte utkrävbara. Sedan patientlagen infördes har patientens ställning inte stärkts utan snarare försvagats vad gäller tillgänglighet, information och delaktighet³².

Långa väntetider för utredningar och köer för stödinsatser³³ är försvårande omständigheter. Dessutom är arbetet med att förändra vården efter målgruppen eftersatt. Sedan omställningen till en god och nära vård påbörjades har nästan alla regioner (19-20) och kommuner förändrat sitt arbetssätt för äldre, personer med kroniska sjukdomar samt barn och unga. För personer med funktionsnedsättning är dock förändringarna mer begränsade, endast 13 regioner har ändrat arbetssätt för denna grupp³⁴.

Denna bristande prioritering, tillsammans med otillräcklig samordning och kompetens om funktionsnedsättningar och samsjuklighet, skapar en vårdkedja med allvarliga brister. Konsekvensen är att patienter inte får den vård eller de insatser de behöver i tid, vilket leder till förvärrade hälsoproblem och onödigt lidande. Denna okunskap och bristande insatser riskerar att kränka

patientens rättigheter och leder till ökad dödlighet i förebyggbara sjukdomar³⁵.

Prioriterade åtgärder

- **Utveckla och implementera en nationell strategi för jämlik hälsa.** Strategin ska systematiskt identifiera och åtgärda ojämlikheter i hälsa och vård samt i överlevnad som är kopplade till funktionsnedsättning.
- **Initiera en nationell analys** av hur staten konkret kan stärka och finansiera tidiga insatser och ett förebyggande arbete för en god hälsa.
- **Gör en översyn** för att åtgärda brister i befintlig lagstiftning och policy för att stärka patientens rätt till vård utifrån behov och förbättra dess ställning gällande tillgänglighet, information och delaktighet i vården.

Vad blir vinsterna av positiva åtgärder?

- **Hälsa för individen och vinster för samhället:** Genomförda åtgärder skulle inte bara säkerställa individens rätt till liv och hälsa och minskade hälsoklyftor, utan också leda till betydande samhällsekonomiska vinster genom lägre sjukvårdskostnader, ökad arbetsförmåga och minskat beroende av ekonomiskt bistånd.

Rätten till inkluderande utbildning

Läsåret 24/25 lämnade 16 procent av alla barn i nian högstadiet utan behörighet till gymnasiet. Många av dessa barn har funktionsnedsättningar och många har inte fått det stöd de behöver för att klara skolan.

En inkluderande skola är en grundförutsättning för att Sverige ska uppfylla sina åtaganden enligt FN:s Barnkonvention och Funktionsrättskonvention. Trots tidigare framsteg ser vi nu en utveckling med ökade skillnader i barns faktiska tillgång till likvärdig utbildning. För att säkerställa alla barns rätt till lärande och delaktighet krävs en kursändring från inslagen väg mot ett nationellt, samordnat arbete.

Funktionsrätt Sverige oroas över aktuella segregerande förslag och åtgärder inom utbildningsområdet, vilka riskerar att försämra

förutsättningarna för barn och elever med funktionsnedsättning att klara sin skolgång.

Hur blev det så här?

Den nuvarande skolpolitiska inriktningen³⁶ riskerar att öka segregationen i den svenska skolan. Under parollen trygghet och studiero föreslås åtgärder som i praktiken är repressiva och exkluderande – särskilt för barn som inte passar in i en snäv norm. Skolans kompensatoriska uppdrag försvagas, och fokus läggs på att problematisera barn snarare än att utveckla inkluderande skol- och lärmiljöer. Inkludering reduceras till fysisk placering, medan sociala, kommunikativa och pedagogiska behov förbises. Förslag om minskad dokumentation och begränsat inflytande riskerar att urholka barns rättssäkerhet. När barns rätt till delaktighet och inflytande åsidosätts förloras viktig kunskap, både om fungerande stödinsatser och om barnets egna erfarenheter. Denna utveckling står i direkt kontrast till principen om en inkluderande utbildning för alla.

Varför krävs en förändring?

Varje år lämnar minst 13 000 unga Sveriges skolor för ett liv i utanförskap. Att inte fullfölja gymnasiet är en stark riskfaktor för att hamna i utanförskap. Det leder också till kostnader för samhället om mellan 150 och 200 miljarder kronor³⁷ per årskull.

Rapporter visar att samhället går miste om både mänsklig potential och stora ekonomiska värden när personer med neuropsykiatriska tillstånd utestängs från utbildning och arbetsliv. En ökad inkludering skulle enligt Ernst & Young och Prinsparets stiftelse³⁸ kunna ge miljardvinster årligen. Skolan pekas ut som en avgörande aktör – genom att tidigt uppmärksamma styrkor, skapa anpassade lärmiljöer och motverka exkludering kan den lägga grunden för att fler ska kunna delta i arbetslivet. En skola som ser olikheter som en tillgång stärker både individen och samhällets innovationskraft.

Varje person som hamnar i utanförskap kostar samhället cirka en halv miljon per år³⁹. Om man i stället tar hand om unga i ett tidigt skede blir samhällskostnaderna en bråkdel av vad det kostar att ta hand om personer i ett längre gånget utanförskap.

Prioriterade åtgärder

- **Utveckla och anta en nationell strategi och handlingsplan** för inkluderande utbildning i enlighet med rekommendationer från FN:s barnrättskommitté och kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- **Säkerställ tillräckliga resurser** i utbildningssystemet, så att reformer för en inkluderande utbildning har förutsättningar att genomföras.
- **Genomför aktiva åtgärder** för att säkerställa en inkluderande utbildning, men även åtgärder för att motverka intersektionell och strukturell diskriminering.
- **Säkerställ att barn och elever** kan delta i ordinarie undervisning och ordinarie skolformer.

Vad blir vinsterna av positiva åtgärder?

- **Statligt ansvar och gemensam riktning:** En nationell strategi och handlingsplan tydliggör statens ansvar och ger en gemensam riktning för alla nivåer i utbildningssystemet. Det säkerställer att barn med funktionsnedsättning får sina rättigheter till utbildning och delaktighet tillgodosedda på lika villkor som andra barn.
- **Starkare möjligheter för alla barn:** Tidiga insatser, tillräckliga resurser och inkluderande lärmiljöer leder till bättre skolresultat, minskat utanförskap och högre fullföljandegrad. Det stärker barns framtida möjligheter till arbete, självständighet och delaktighet i samhället.
- **Ett mer jämlikt samhälle:** Inkluderande utbildning minskar samhällets framtida kostnader för stödinsatser och bidrar till ökad sysselsättning och produktivitet. Samtidigt skapas ett mer jämlikt, sammanhållet och innovativt samhälle där alla barns förmågor tas till vara.

Rätten till ett självbestämt liv

För att uppnå ett genuint inkluderande samhälle måste arbetet med universell utformning och allmän tillgänglighet kompletteras med individuella stöd och lösningar. Medan universell utformning syftar till att designa miljöer, produkter och tjänster så att de kan användas

av så många som möjligt redan från början, är de individuella stöden avgörande för att överbrygga kvarstående hinder och möta unika, personliga behov.

Dessa livsviktiga individuella stöd - som insatser enligt LSS, SoL, hjälpmedel, stöd till kunskapsutveckling och deltagande i arbetslivet - urholkas systematiskt. Alltmer restriktiva bedömningar, både i kommuner^{40 41} och av Försäkringskassan⁴² underminerar rättigheterna till stöd och insatser. Samtidigt ligger mycket fokus på välfärdsbrott och anklagelser om fusk⁴³. Tillgången till stöd för arbete och sysselsättning brister, och hjälpmedelsförsörjningen präglas av regional ojämlikhet och splittrat ansvar⁴⁴. Den ojämlika tillgången till dessa stöd, brister i rättstillämpningen och otillräcklig tillsyn utgör ett allvarligt rättssäkerhetsproblem. Individer nekas det stöd de behöver och tvingas in i komplexa rättsprocesser med ojämna maktbalans^{45 46}, där de saknar ekonomiska och juridiska förutsättningar att hävda sina rättigheter mot myndigheter.

Varför krävs en förändring?

Inom LSS urholkas syftet om "goda levnadsvillkor" och målet att "leva som andra", vilket manifesteras i att antalet LSS-insatser per person minskar trots oförändrade behov. På motsvarande sätt präglas SoL-insatser av restriktiva tolkningar och "ekonomism". Socialstyrelsen har under flera år konstaterat utmaningar i LSS som leder till "återinstitutionalisering" genom ökad samlokalisering och lokala riktlinjer som inskränker lagstadgade rättigheter⁴⁷.

Utöver minskade insatser är tvångs- och begränsningsåtgärder ett stort problem i LSS- och SoL-boenden⁴⁸. En riktad tillsyn visade att olagliga tvångsåtgärder användes i två tredjedelar av granskade gruppbostäder. Samtidigt räcker inte Inspektionen för vård och omsorgs kapacitet till för kvalitetsgranskning och personalen lider ofta av en påtaglig kunskapsbrist.

Bristerna i rättssäkerhet är omfattande. Principen om parternas likställdhet åsidosätts när den enskilde ställs mot myndigheter som har juridisk expertis. Rätten till en rättvis prövning är en resursfråga då rättshjälp i LSS- och SoL-mål i princip uteblir och kostnadsersättning saknas. Denna obalans förvärras av otillräckligt stöd från förvaltningsdomstolarna och en generell okunskap om funktionsrätt i rättssystemet. Den enskilde förlorar i över 9 av 10 fall ^{49 50}.

Konsekvenserna är förödande: förlust av nödvändiga stöd, hinder för deltagande i arbetslivet, ökad risk för skuldsättning, stress och psykisk ohälsa.

Prioriterade åtgärder

- **Stärkt rättshjälp och rättssäkerhet:** Inför kostnadsfri juridisk hjälp för personer med funktionsnedsättning i förvaltningsärenden (LSS/Socialtjänstlagen/Socialförsäkringsbalken). Genomför en översyn av rättshjälpslagen för att undanröja ekonomiska hinder, i linje med FN:s rekommendation.
- **Återställ LSS-intentionen, stoppa återinstitutionaliseringen och tvång:** Vidta åtgärder för att säkerställa att målgruppen för LSS får insatser som ger möjlighet att leva som andra samt eliminera otillåtna tvångs- och begränsningsåtgärder. Förbjud institutionsliknande boendelösningar och säkerställ att lokala riktlinjer inte inskränker lagstadgade rättigheter.
- **Jämlik hjälpmedelsförsörjning:** Inrätta ett nationellt kunskapscentrum och genomför lagstiftningsändringar för nationell styrning. Målet är likvärdig tillgång till alla nödvändiga hjälpmedel i hela landet, oberoende av bostadsort, individens ekonomi eller typ av aktivitet.
- **Stärkt kvalitet och tillsyn:** Inrätta en särskild enhet inom IVO för att säkerställa en heltäckande och funktionsrättsbaserad kvalitetsgranskning av LSS och socialtjänstlagen. Genomför obligatoriska kompetensutbildningar om funktionsrättsperspektiv och gällande lagstiftning för personal, inom både LSS och socialtjänstlagen.

Vad blir vinsterna av positiva åtgärder?

- **Säkerställer korrekta beslut:** En stärkt rättssäkerhet, med kostnadsfri juridisk hjälp, kommer att utjämna maktbalansen och säkerställa att fler korrekta beslut fattas. Ombud tredubblar chansen att vinna^{51 52}, vilket leder till att färre individer nekas sitt lagstadgade stöd.
- **En starkare rättsstatsprincip:** Åtgärderna leder till samhällsvinster genom minskad psykisk ohälsa, utanförskap och att tvångsåtgärder upphör, vilket minskar riskerna för allvarliga missförhållanden.

- **Förbud mot institutionsliknande boendeformer**, tillgång till assistans, ledsagning eller kontaktperson och stopp för restriktiva lokala riktlinjer stärker LSS-målet att leva som andra.
- **En jämlik hjälpmedelsförsörjning och effektiva arbetsmarknadsinsatser** möjliggör ökad aktivitet, delaktighet och självständighet. Det är en hälsoekonomiskt lönsam investering som minskar samhällets kostnader för bland annat sjukskrivning och utanförskap (UVAS). Sammantaget stärker åtgärderna rättsstatsprincipen och Sveriges efterlevnad av Funktionsrättskonventionen.

Rätten till ett arbete

Personer med funktionsnedsättning ska ha lika möjligheter som andra att komma ut på arbetsmarknaden. Men så ser inte verkligheten ut. År efter år visar statistiken att personer med funktionsnedsättning förvärvsarbetar i betydligt lägre utsträckning än andra. Oavsett konjunktur är det svårt för personer med funktionsnedsättning att få och behålla ett arbete. Andelen sysselsatta bland personer med funktionsnedsättning är idag 53 procent, i jämförelse med 80 procent för övriga befolkningen.⁵³

Det är ett oerhört resursslöseri som är helt oacceptabelt både ur ett rättighetsperspektiv och rent samhällsekonomiskt.

Varför krävs en förändring?

En granskning från Riksrevisionen 2025 visar allvarliga brister i genomförandet av regeringens arbetsmarknadspolitik för personer med funktionsnedsättning⁵⁴ – något funktionsrättsrörelsen påtalat en längre tid. Riksrevisionen konstaterar också att Arbetsförmedlingen inte har lyckats ge stöd eller insatser inom rimlig tid. Hälften av dem som fått sin funktionsnedsättning identifierad efter 2020 inte har fått någon insats eller aktivitet två år efter inskrivningen.⁵⁵

Riksrevisionens granskning bekräftar det som vi på Funktionsrätt Sverige har pekat på i flera år. Den reformering av Arbetsförmedlingen som genomfördes 2019 – med nedlagda kontor, digitalisering och tappad specialistkompetens där de som är inskrivna har blivit ett ärende som de själva ska driva – har varit förödande för många personer med funktionsnedsättning.

Trots att stora delar av politiken var överens om att personer med funktionsnedsättning inte skulle drabbas av reformeringen, är det precis vad som hänt. Digitaliseringen och Arbetsförmedlingens nya arbetssätt där individen själv ska navigera genom myndigheten för att få stöd, har försvårat möjligheterna att få stöd och stängt ute arbetssökande med funktionsnedsättning. Nedskärningarna i specialistkompetensen har fått allvarliga konsekvenser för människors möjligheter till jobb.⁵⁶

Såväl svensk som internationell forskning visar att ett individuellt utformat och personnära arbetsmarknadspolitiskt stöd är en framgångsfaktor för att stödja personer med funktionsnedsättning in på arbetsmarknaden, men även stödet till arbetsplatserna behöver byggas ut, vara långsiktigt och kombineras med exempelvis lönebidrag. Det ska vara tryggt för både arbetstagare och arbetsgivare att veta att stöd finns när det behövs.

Prioriterade åtgärder

- **Ta fram nationell handlingsplan** med åtgärder för att uppnå en sysselsättningsgrad för personer med funktionsnedsättning som är i nivå med övriga befolkningen.⁵⁷
- **Offentliga aktörer** – myndigheter, regioner och kommuner – behöver ta ett betydligt större ansvar – **och anta tydliga mål** – för anställning av personer med funktionsnedsättning.
- Regeringen behöver också se till att påskynda Arbetsförmedlingens handläggning och att arbetssökanden får ett personligt stöd.
- Taket i **lönebidraget** behöver höjas och **indexeras** mot lönekostnaderna.

Vad blir vinsterna av positiva åtgärder?

- **Stärkt kompetensförsörjning:** I en tid när kompetensförsörjningen är en av våra stora framtidsutmaningar utgör personer med funktionsnedsättning en viktig resurs på arbetsmarknaden, inte minst inom välfärdssektorn.⁵⁸
- **Minskade samhällskostnader:** Att så många står utanför arbetsmarknaden kostar enorma summor i stadsbudgeten – både kopplat till försämrad folkhälsa och kostnader i socialförsäkringen.

- **Samhällsekonomiska vinster:** I Norge beräknas en samhällsekonomisk vinst på 27 miljarder norska kronor om 15 procent fler personer med funktionsnedsättning kommer ut på arbetsmarknaden⁵⁹ under de kommande 10 åren? Vad skulle vinsten bli i Sverige?

Rätten till en trygg försörjning

FN betonar i sina rekommendationer att Sverige måste vidta åtgärder för att motverka att personer med funktionsnedsättning drabbas av fattigdom. Sverige har åtagit sig att säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan leva som andra, utan merkostnader på grund av funktionsnedsättning. Ändå är vi långt från detta mål. Den ekonomiska ojämlikheten ökar och många lever med mycket begränsade resurser.

En fjärdedel av personer med funktionsnedsättning riskerar ett liv i fattigdom, samtidigt som andra grupper fått stora ekonomiska förbättringar.⁶⁰

En central orsak är att sjuk- och aktivitetsersättningen urholkats, eftersom den inte följt kostnadsutvecklingen. Försäkringskassan har konstaterat att sjukersättningen inte är skyddad mot inflationen.⁶¹ Det ekonomiska biståndet, försörjningsstödet enligt SoL är utformat för att utgöra ett kortsiktigt stöd – men på grund av de låga ersättningsnivåerna av sjuk- och aktivitetsersättning tvingas många med funktionsnedsättning att kontinuerligt ansöka om försörjningsstöd.

Regelverket är ett komplext lapptäcke av avgifter och ersättningar på statlig, kommunal och regional nivå som inte hänger ihop. Ekonomisk utsatthet hänger nära samman med ohälsa.⁶² Många blir beroende av anhöriga⁶³ och får svårt att leva självständigt och delta i samhällslivet. Det är också svårt att kvalificera sig för sjukersättning, och personer med funktionsnedsättning är kraftigt överrepresenterade bland mottagare av försörjningsstöd.⁶⁴

Dagens system skyddar inte personer med funktionsnedsättning mot fattigdom. Det strider mot rätten till jämlika levnadsvillkor och Funktionsrättskonventionen.

Prioriterade åtgärder

- Höj och indexera grundnivån i sjuk- och aktivitetsersättningen.
- Ge Socialstyrelsen i uppdrag att göra en helhetsöversyn av ekonomin för personer med funktionsnedsättningar.
- Genomför förslagen i SOU 2021:6965 om en tryggare sjukförsäkring.

Vad blir vinsterna av positiva åtgärder?

- **Minska klyftorna:** En höjning och indexering av sjuk- och aktivitetsersättningen skulle minska fattigdomen, stärka delaktigheten och samtidigt stimulera ekonomin.
- **Stärkt samhällsekonomi:** Swedbanks privatekonom har framhållit att en höjning är samhällsekonomiskt lönsam, eftersom det kommer tillbaka helt och hållet till samhället genom ökad konsumtion.⁶⁶ Det är inte en kostnad, utan en investering i välfärden och Sveriges ekonomi.

Referenser

- ¹ [Gör som Norge – gör funktionsrätten till en valfråga - Altinget](#)
- ² [Respekt för rättigheter - Respekt för rättigheter](#)
- ³ [Våra rapporter | Funktionsrätt Sverige](#)
- ⁴ [Funktionsrättskonventionen – Fördragskonform tolkning i \(dis\)harmoni. Anna Bruce Raoul Wallenberginstitutet](#)
- ⁵ [Mål för funktionshinderspolicen - Regeringen.se](#)
- ⁶ [Experts of the Committee on the Rights of Persons with Disabilities Commend Sweden on its Commitment to the Committee's Work, Raise Questions on Gun Shots Fired at Persons with Mental Health Issues and on Institutionalisation | The United Nations Office at Geneva](#)
- ⁷ [Från vision till verklighet – sektorsansvaret i funktionshinderspolicen | Riksrevisionen](#)
- ⁸ [Hälsa hos personer med funktionsnedsättning – Folkhälsomyndigheten](#)
- ⁹ [Statistik om personer med funktionsnedsättning, tabeller 2021, SCB](#)
- ¹⁰ [Registerstudie om livslängd - Autism Sverige](#)
- ¹¹ [Att leva med psykisk ohälsa | NSPH](#)
- ¹² [Personer med autism har större risk att dö i förtid | Karolinska Institutet](#)
- ¹³ [Nationella riktlinjer för vård och stöd vid schizofreni och schizofreniliknande tillstånd, Socialstyrelsen, 2018, s. 13.](#)
- ¹⁴ <https://www.mfd.se/contentassets/28eac8411f4d447b86ccdb08d7590a21/uppfoljning-av-funktionshinderspolicen-2023-21.pdf> (SCB undersökning av levnadsförhållanden 2021)
- ¹⁵ [Hälsan hos personer med funktionsnedsättning - Kunskapsguiden, Socialstyrelsen](#)
- ¹⁶ [Våld och utsatthet hos personer med funktionsnedsättning - Kunskapsguiden, Socialstyrelsen](#)
- ¹⁷ [Mer utsatta än andra - Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2023](#)
- ¹⁸ [Barn med funktionsnedsättning \(resultat Skolbarns hälsovanor 2021/2022\) – Folkhälsomyndigheten](#)
- ¹⁹ [Mer skolstress och sämre hälsa bland unga med funktionsnedsättning – Folkhälsomyndigheten](#)
- ²⁰ [Förbättrat stöd i skolan, Delbetänkande SOU 2025:44](#)
- ²¹ [Barn i behov drabbas när elevhälsan sviker - Dagens Samhälle](#)
- ²² [barn-och-elever-med-funktionsnedsattning-missgynnas-inom-utbildningen.pdf, SPSM, 2024](#)
- ²³ [Föräldrar till barn med funktionsnedsättning - kunskapsläge - MFD, 2022](#)
- ²⁴ [Hälsan hos personer med funktionsnedsättning - Kunskapsguiden, Socialstyrelsen](#)
- ²⁵ [Sämre ekonomi för personer med funktionsnedsättning, SCB 2022](#)
- ²⁶ [Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, Socialstyrelsen 2024](#)
- ²⁷ [Undersökningarna av levnadsförhållanden \(ULF\), SCB](#)
- ²⁸ [Personer med funktionsnedsättning möter fortsatt utmaningar - MFD](#)
- ²⁹ [Vad kostar ojämlikhet i hälsa? - Läkartidningen](#)
- ³⁰ [pm-uppdaterat-hogkostnadsskydd-for-lakemedel.pdf](#)
- ³¹ [Funktionsrätt remissvar Uppdaterat högkostnadsskydd för läkemedel S2024_02135 25-02-14](#)
- ³² [Lag utan genomslag | Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, 2017](#)
- ³³ [Kapacitetsökning krävs för att minska vårdköerna | Väntetider i vården | SKR](#)
- ³⁴ [Uppföljning av omställningen till en god och nära vård, Socialstyrelsen, 2025](#)
- ³⁵ [Hälsan hos personer med funktionsnedsättning - Kunskapsguiden, Socialstyrelsen](#)

-
- ³⁶ funktionsratt-sverige-remissvar-forbattrat-stod-i-skolan-sou-2025-44-dir-u2025-01067.pdf
- ³⁷ <https://vgrfokus.se/2025/09/att-inte-lyckas-med-skolan-ar-en-stor-riskfaktor-for-utanforskap/>
- ³⁸ EY och Prinsparets stiftelse: Värde att få vara sig själv
- ³⁹ <https://www.skola24.com/om-oss/Nyheter/tidigare-artiklar/pressmeddelande/franvaro-kostar-samhall-et-enorma-summor/>
- ⁴⁰ Kommunala riktlinjer för LSS-insatser – en uppföljning, Segnestam Larsson & Tideman, Marie Cederschiöld högskola, 2024
- ⁴¹ [Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning – Lägesrapport 2025, Socialstyrelsen](#)
- ⁴² TEMA - Försäkringskassans hårdare bedömningar för assistansersättning
- ⁴³ [Effektivare åtgärder mot välfärdsbrott inom personlig assistans](#)
- ⁴⁴ [Att få det stöd man behöver - MFD, 2020](#)
- ⁴⁵ [Rapport-Chanslos-mot-myndigheterna-2024-11-12.pdf](#), Centrum för rättvisa
- ⁴⁶ [Ombudsfördel i förvaltningsmål – ett empiriskt bidrag till teorin om "lawyer advantage" - LAW PUB, Lorentzon, Holm & Wejedal, 2022](#)
- ⁴⁷ Kommunala riktlinjer för LSS-insatser, Marie Cederschiöld högskola, 2024
- ⁴⁸ En riktad tillsyn av 90 gruppboendestäder visade att olagliga tvångsåtgärder användes i två tredjedelar av boendena.
- ⁴⁹ [Rapport-Chanslos-mot-myndigheterna-2024-11-12.pdf](#), Centrum för rättvisa
- ⁵⁰ [Ombudsfördel i förvaltningsmål – ett empiriskt bidrag till teorin om "lawyer advantage" - LAW PUB, Lorentzon, Holm & Wejedal, 2022](#)
- ⁵¹ [Rapport-Chanslos-mot-myndigheterna-2024-11-12.pdf](#), Centrum för rättvisa
- ⁵² [Ombudsfördel i förvaltningsmål – ett empiriskt bidrag till teorin om "lawyer advantage" - LAW PUB, Lorentzon, Holm & Wejedal, 2022](#)
- ⁵³ https://www.scb.se/contentassets/82038bbad80143198b5c8d7cf8337a8e/am0503_2024a01_br_am80br2503.pdf
- ⁵⁴ <https://www.riksrevisionen.se/granskningar/granskningsrapporter/2025/arbetsformedlingens-stod-till-personer-med-funktionsnedsattning.html>
- ⁵⁵ Ibid.
- ⁵⁶ Se https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2023/05/Skrivelse-till-arbetsmarknadsminister-Johan-Pehrson_9maj_2023.pdf
- ⁵⁷ Respekt för rättigheter? Rapport om hur Sverige lever upp till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2019
<https://extra.skr.se/skr/tjanster/pressrum/skrdebatten/debattartiklar/debattartiklar/tatillvaraoutnyttjadkompetensivalfarden.90850.html>
- ⁵⁹ [Deltakelse i arbetslivet | Bufdir](#)
- ⁶⁰ https://www.mynewsdesk.com/se/myndigheten_for_delaktighet/pressreleases/vaexande-ojaemlikhet-foer-personer-med-funktionsnedsattning-3383707?utm_campaign=Alert&utm_content=pressrelease&utm_medium=rss
- ⁶¹ <https://www.forsakringskassan.se/download/18.691dfb4e18425498218a37/1675754202902/socialforsakringen-vid-hog-inflation-korta-analyser-2023-1.pdf>
- ⁶² <https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsa-och-folkhalsoarbeta/tema-folkhalsa/folkhalsoutmaningar/ekonomi-har-betydelse-for-halsa/>
- ⁶³ <https://nsph.se/2024/11/06/ekonomisk-stress-och-otillrackligt-stod-sa-beskriver-personer-med-psykisk-ohalsa-sina-livsvillkor-i-nsphs-nya-rapport>
- ⁶⁴ [Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning – Lägesrapport 2024 - Socialstyrelsen](#)

⁶⁵ [En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet, SOU 2021:69 \(Volym 1\)](#)

⁶⁶ https://hejaolika.se/artikel/video_acf/hoj-sjukersattningen-varje-krona-gar-tillbaka-till-samhallsekonomin-intervju-med-arturo-arques/

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 54 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar drygt 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla utifrån Funktionsrättskonvention.

Funktionsrätt Sverige, Box 1386, 172 27 Sundbyberg
www.funktionsratt.se